

Üzemtervek és kamarai utasítások I.

Sorozatunk 4. részében áttekintettük, hogy 230 éve, 1775-ben készült el a vasgyárnak bérbeadott erdő, majd később az egész diósgyőri uradalom térszakozásos térképe és vágásterve, amelyben meghatározták a vágásterületek nagyságát és sorrendjét.

A vágástervek nem rendelkeztek a kitermelt erdő felújításáról, azt Mária Terézia erdőrendtartásának megfelelően magfákkal tervezték megoldani úgy, hogy a termeléskor kat. holdanként „16 szál... egyenes élőfa... nagyobb haszonra... megtartassanak... különösen a melyek sokféle mesterségekre nézve... alkalmasak... hogy ha az új erdő már elég sűrűn felnőtt és az agnak hagyatott élőfára több szükség nincsen... a növekedő erdőnek és a csemetéknek ártalmokra vannak, levágatassanak”.

A szentléleki erdőgondnokság első üzemterve ezt szálaló gazdaságnak tekintette. Diósgyőrben viszont „rendesen a tölgyet vágta ki és ennek magvakkal való felújításával nem törődtek”, Mocsolyáson pedig „az 1812. évtől kezdve önkény szerint gazdálkodtak.”

Elődeink felismerték, hogy a vágásterületek nagyságának és sorrendjének szabályozása önmagában nem biztosítja az erdők fenntartását, gondoskodni kell arról is, hogy a kihasznált évi vágások fel is újuljanak.

Az erdészeti tudomány fejlődése lehetővé tette, hogy 190 évvel ezelőtt, 1815-ben elkészüljön a szentléleki, majd 1818-ra a diósgyőri, parasznyai, újhutai, mocsolyási erdőgondnokságok első üzemterve, amik elvileg 1887-ig voltak érvényben. A német nyelvű „üzemtervi munkálat” időközben elvesztett, de annak felhasználásával készült *Enyedi János* m. kir. erdész: *A diósgyőri m. kir. erdőgondnokság ismertetése* (Ungvár 1907. és folytatásokban a Magyar Erdész 1907–1908. évf.) c. tanulmánya, ami a Borsod–Gömör–Heves megyék Erdészeti Egyesülete 1907. évi miskolci közgyűlésén is nagy tetszést aratott.

E tanulmány alapján ismerhetjük meg az üzemtervek fontosabb jellemzőit és az erdőgazdálkodásra vonatkozó előírásokat.

Ma is figyelmet érdemelnek a bevezető gondolatok: „*Minden művelt ember, ha nem is szakember, belátja az erdő fenntartásának szükségességét; méltányolja az erdőgazdának a jövő*

nemzedék, hasznára szolgáló fáradozásait... akinek feladatát képezi... az örökölt fákkal a legjobban gazdálkodni és a jövő nemzedék számára tökéletes zárt állományokat hagyni.”

„Minden üzemterv két részből; térképekből és gazdasági tervből állott. A közel 8000 holdas szentléleki gondnokságról pl. 230 cm hosszú és 168 cm széles, I–VII. vágássorozatra osztott alaptérkép és minden vágássorozatról külön-külön gazdasági térkép készült. Diósgyőr térképe 228x171 cm volt. A vágássorozat határát kettős piros vonallal jelölték és zöld színű római számokkal jegyezték.

A vágássorozatokat 3–6 alrészletre – tagokra – osztották, határát pedig egy piros vonallal és piros római számokkal jelölték. A tagokat osztagokra – erdőrésztlet – bontották és azokat A, B, C, D stb. betűkkel jelölték. Szentléleken hét vágássorozatban 34 tag és azokban 470 erdőrésztlet, a közel 11 000 holdas Diósgyőrben 3 vágássorozatban 12 tag és 386 erdőrésztlet volt.

Az erdőrésztleteket korosztály és művelési ág szerint alszámokkal jelölték, pl. Szentlélek I. vágássorozatában az 1–20 éves fiatalosok E¹⁻⁵, a 70 éves és annál idősebb állományok A¹⁻¹⁵, a rétek M¹⁻³, a tisztások G¹⁻⁹, jelet kaptak. Minden vágássorozatban újra kezdődött és az előzőtől eltért az osztag betűjele, pl. az I. vágássorozatban a rét M jelű, a II-ban K jelű volt.

A térképeken jól felismerhetően berajzolták a fajok ábráját, Szentléleken pl. 14 fajfajét és jelölték az utak, hidak, gerincek, völgyek, határdombok, birtothatárok, mézkezemencék, szénbányák, üzemi épületek, malmok, kocsmák, mézárszék, faiskola stb. helyét.

A gazdasági terv lapjai 103 cm hosszúak és 69 cm szélesek voltak, és az 5 erdőgondnokság tervét tartalmazó könyv 3,5 cm vastag volt. A terv általános részében ismertették az erdőgondnokság, a vágássorozat határait, a rovatos kimutatásban az erdőrésztletek területi adatait kat. holdban és □ ölben, hat korosztály és művelési ágak szerint.

Vágássorozatokként határozták meg és indokolták a helyi viszonyoknak megfelelő vágásfordulót, pl. Szentléleken az I. 70 év, a II., III., VI. 120 év, a IV. 100, az V. 80 év, Diósgyőrben az I. és a III. 80 év, a II. 100 év,

„Vágássorozatokként részletezték a véghasználati, „tarlasztási” és a felújítási

rendelkezéseket, összesítették a felvetelkor fel nem újult vágások – hagyásfákkal vagy anélkül – és a tisztások területét, a vágáskorra növedékesített fa-tömeget, amit „3 lábnyi hosszúságú hasáb ölekben kemény és lágy választék szerint” határoztak meg. Ez a 6'x6'x3' méretű bécsi öl=3,4107 m³.

Az egyes erdőgondnokságok, illetve vágássorozatok kezelését, az üzemmódot, a felújítás általános szabályait, a tenyészendő fajokot, az erdőápolást, a legeltetést stb. az üzemtervek szöveges része tartalmazta. Idézzünk ezekből:

„Minden vágássorozat az első... vágásforduló alatt... vagy önvetődéssel vagy magvetéssel vagy ültetéssel felújítandó... a diósgyőri koronauradalom vezető erdőtisztjeinek feladatává tétetik meghatározni, hogy a vágásokat... a viszonyokhoz mérten vetéssel vagy ültetéssel kell-e felújítani. Ezen utóbbinak mindenkor csemetekertben nevelt csemetékkel kell történnie.”

„A vezető erdőtiszt részére a felújításnak semmiféle módja sem iratik elő, mert erre nézve a helyi és időviszonyok maguk a határozók. Mindazon által a... bükkcsemetéket az anyafák oltalma alatt kell nevelni. Ez az eljárás a tölgy-nél is ajánlatos, de nem minden esetben szükséges”.

Diósgyőrben a III. vágássorozat „csak magból újítandó fel; a tölgy az uralkodó, de azon tagokban a melyekben a közönséges bükk otthonos, ezután is fenntartható, ha a talaj és a fekvés megfelelő, még a kőris, juhar, szil, hárs magvát is lehet szórványosan vetni”.

Szentléleken „A vágásoknak szakszerűen helyes tervezésénél és vezetésénél az egész területben számítani lehet a tölgy, bükk, kőris, szil, juharok bőséges önvetődéására. Ennél fogva csak azon helyeket, a melyek természetes úton semmi esetre sem erdősülhetnek kell alávétetni vagy utánvetéssel és pótló ültetéssel a rendes záródásba hozni.”

Újhatán a III. vágássorozat „helyei alkalmasak a vörös és lucfenyőfa tenyésztésére... és mivel... a koronauradalomnak érdekében áll, hogy épületfa, deszka és zsindeleyszükségletét saját erdőségeiből fedezze... a jövőben tiszta fenyőfaállomány nevelendő.”

(*Folytatjuk.*)

Járasi Lőrinc